

Балахонова О.В., доктор економічних наук,
професор, професор кафедри бізнесу і права
Вінницький соціально-економічний інститут
університету «Україна»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1447-4560>

Паліга А.А., бакалавр 4-го року підготовки,
спеціальність «Менеджмент»
Вінницький соціально-економічний інститут
університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2022-23-24-11>

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА ЕТАПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

MAIN TASKS AND STAGES OF WORK ORGANIZATION AT THE ENTERPRISE

Анотація. У статті відмічено, що організація праці являється формою, у якій реалізуються економічні результати трудової діяльності. Наведено основні три види організаційної діяльності, а саме, організація праці, організація виробничо-торгівельної діяльності та організація управління. Виділено основні напрями організації праці, а саме, розподіл та взаємозв'язок праці, проектування трудових процесів, розподіл робочих місць, проектування систем обслуговування, режимів праці та відпочинку, створення сприятливих санітарно-гігієнічних, психологічних та соціальних умов праці, формування працездатних трудових колективів (зокрема відділів). Наведено основні групи завдань організації праці, а саме, техніко-технологічні, економічні, психофізіологічні, соціальні. Запропоновано основні елементи організації праці на підприємстві.

Ключові слова: організація праці, організація діяльності, трудовий колектив, діяльність підприємства.

Abstract. The article notes that labor organization is a form in which the economic results of labor activity are realized. The main three types of organizational activity are presented, namely, labor organization, production and trade organization, and management organization. The main areas of labor organization are highlighted, namely, the division and relationship of labor, the design of labor processes, the distribution of workplaces, the design of service systems, work and rest regimes, the creation of favorable sanitary, hygienic, psychological and social working conditions, the formation of capable labor teams (in particular departments). The main groups of tasks of labor organization are given,

namely, technical-technological, economic, psychophysiological, social. The main elements of labor organization at the enterprise are proposed.

Keywords: labor organization, activity organization, labor team, enterprise activity.

Постановка проблеми. Головною передумовою активної інтеграції українських підприємств до економічного простору Європейського союзу є ефективне стимулювання росту виробництва і продажу товарів та продукції. Основним інструментом реалізації інтересів учасників виробничо-торговельного процесу, а також споживачів продукції, є механізм організації праці на підприємстві. Особливого значення це набуває сьогодні, коли докорінне оновлення системи організації праці на підприємстві, виконання організацією праці у повному обсязі притаманних їй функцій, здатні сприяти розширеному відтворенню трудових ресурсів, суттєво підвищити продуктивність праці і забезпечити високу результативність виробничо-торгівельної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теоретичного обґрунтування та практичної реалізації процесу організації праці на підприємстві здійснено вітчизняними вченими, зокрема, В.В. Болюбахом, О.М. Брадулом, Ф.Ф. Бутинцем, М.Д. Ведерніковим, Т.В. Головко, І.В. Жиглей, Л.Є. Момотюк, М.С. Пушкарем, Т.О. Стрибулевичем, В.О. Шевчуком та іншими.

Формулювання цілей. Метою статті є дослідження основних завдань та етапів організації праці на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Організація праці або організаційні відносини – це форма, у якій реалізуються економічні результати трудової діяльності. Тому, в науковій літературі авторами [1, 2, 4, 5, 8, 9, 11, 13, 20, 24] організація праці розглядається як складова економіки праці.

В практичній діяльності підприємств прийнято розрізняти три види організаційної діяльності, а саме:

- організація праці;
- організація виробничо-торгівельної діяльності;
- організація управління [1, 4, 5, 8, 11, 13, 20].

Організація праці – це процес упорядкування елементів трудових процесів. У діяльності підприємств виділяють наступні основні напрями організації праці:

- розподіл та взаємозв'язок праці;
- проектування трудових процесів;
- розподіл робочих місць;
- проектування систем обслуговування, режимів праці та відпочинку;
- створення сприятливих санітарно-гігієнічних, психологічних та соціальних умов праці;
- формування працездатних трудових колективів (зокрема відділів) [2, 5, 9, 10, 13, 18, 21].

Як видно з наведеного нами переліку, до організації праці належить весь комплекс елементів управління, що забезпечують ефективність праці та збереження здоров'я працівників. У виробничо-торгівельній діяльності підприємств приймає участь два види праці: жива праця, тобто, праця, здійснюється працівниками безпосередньо у виробничо-торгівельному процесі та попередня праця, яка була витрачена на попередніх етапах діяльності підприємства та використовується для виробництва і реалізації даного виду продукції.

До організації виробничо-торгівельної діяльності в основному належить лише ті аспекти діяльності підприємства, які пов'язані із застосуванням живої праці. Водночас, не можна вивчати працю у відриві від основних засобів підприємства, технологій та інших факторів. Але, самі по собі новітні технології та техніка здійснюють тільки потенційні можливості для інтенсифікації діяльності на підприємстві та підвищення його ефективності. Тільки праця, організована за всіма правилами науки, з урахуванням розроблених нею рекомендацій, забезпечує ефективне використання цих можливостей. А оскільки праця не може існувати без організації, що виступає як упорядкована система взаємодії працівників зі засобами виробництва та один з одним в єдиному виробничо-торгівельному процесі, то в сучасних умовах організація праці на високоорганізованих підприємствах ґрунтується на науковій основі [4, 9, 12, 17, 22, 24].

В економічній літературі під науковою організацією праці розуміють процес удосконалення організації праці на основі досягнень науки та новітніх розробок, що систематично впроваджуються у виробничо-торгівельну діяльність, що дозволяє найбільш продуктивно поєднати основні засоби та працівників підприємства у єдиному виробничо-торгівельному процесі, забезпечує найбільш ефективне використання засобів виробництва та робочої сили, систематичне зростання продуктивності праці та сприяє збереженню здоров'я працівників [3, 8, 14, 19, 23].

В процесі визначення сутності організації праці вагомого значення набуває чітке визначення її місця в системі організації діяльності підприємства. Організація діяльності підприємства представляє собою органічну єдність засобів, предметів праці та самої праці та включає технологічну підготовку діяльності, організацію основного виробничо-торгівельного процесу, організацію обслуговування, організацію праці та управління підприємством. Організація праці, хоч і є складовою частиною організації діяльності підприємства - це самостійна галузь діяльності, об'єктом якої є праця та яка ґрунтується на властиві тільки їй методи і принципи [2, 5, 7, 11, 14, 22].

Отже, на підприємствах термін «наукова організація праці» використовується для визначення процесу вдосконалення організаційних форм використання живої праці та являється системою раціональної взаємодії працівників із засобами виробництва і між собою, що заснована на певному порядку побудови та послідовності здійснення трудового процесу, спрямованого на отримання високих кінцевих соціально-економічних результатів. Реалізація практичних завдань організації праці ґрунтується не на суб'єктивному оцінюванні та вирішенні питань

робочого процесу, а на всю сукупність досягнення науки та практики, що забезпечують найбільш раціональну та ефективну організацію праці працівників.

У всіх сферах людської діяльності, та в усі часи краще організована праця за інших рівних умов забезпечувала досягнення найвищих результатів. Організація праці покликана вирішувати чотири групи завдань, а саме:

1) техніко-технологічні, які обумовлюють вплив, що здійснюється організацією та нормуванням праці на вдосконалення структури підприємства, спеціалізацію виробничо-торгівельного процесу, вибір оптимальних варіантів технологічних процесів. Усі рішення, що приймаються по наведеним напрямкам (проекткування цехів, розробка технологічних процесів, конструювання обладнання та устаткування та інше), вимагають використання одного з критеріїв працездатності трудових процесів, що встановлюється за допомогою такого напрямку організації праці як нормування;

2) економічні, які відображають спрямованість організації праці, створення такої системи взаємозв'язку людини із засобами виробництва та один з одним, яка забезпечує раціональне використання праці, скорочення трудових та матеріальних витрат, що сприяє зростанню продуктивності праці та підвищення ефективності виробничо-торгівельного процесу. Даний взаємозв'язок здійснюється на основі вибору оптимальних варіантів поділу та взаємодії праці, застосування новітніх методів та прийомів праці на робочих місцях, оптимальних систем обслуговування робочих місць, встановлення обґрунтованих норм праці, створення комфортних умов праці;

3) психофізіологічні, що дозволяють здійснювати створення сприятливих умов праці на робочих місцях для нормального функціонування та відтворення робочої сили, збереження здоров'я та працездатності працівників. Це стає можливим завдяки застосуванню у процесі організації трудового процесу фізіологічно обґрунтованих режимів праці та відпочинку, організації на робочих місцях сприятливих умов праці;

4) соціальні, які покликані створювати відповідні умови для підвищення рівня ефективності та продуктивності праці, досягнення зацікавленості в творчому відношенні до праці, а також можливостей підвищення кваліфікації працівників. Вони вирішуються за допомогою вибору раціональних форм поділу та організації праці. Забезпечують оптимальне поєднання фізичних та інтелектуальних зусиль працівників при виконанні покладених на них функцій та завдань [1, 4, 5, 8, 11, 13, 20].

Також, усі наведені групи завдань реалізуються у комплексі, причому не тільки в взаємозв'язку між собою, але й разом з удосконаленням техніки, технологій виробничо-торгівельної діяльності, її організації та управління, з метою досягнення найважливішого завдання організації праці – планомірного та ефективного використання робочої сили, що полягає в систематичному підвищенні продуктивність праці.

Розробка раціональних форм поділу та організації праці заснована на відокремленні окремих частин виробничо-торгівельного процесу, виходячи з

технологічних особливостей підприємства. Також, вона визначає розміщення працівників на підприємстві, що є необхідним елементом організації праці, з іншого - встановлює тісні зв'язки між різними групами працівників та окремими працівниками в процесі їх спільної праці: поділяючи працю, одночасно розробляють систему її організації, включаючи вимоги до виконавців, правила їх розміщення, облік психологічних навантажень при виконанні тих чи інших робіт, а також привабливість останніх. Здійснюється визначення найбільш раціональних форм та розмірів виробничо-торгівельних підрозділів, які у найбільшій мірі будуть відповідати вимогам сучасної техніки та технологіям виробництва, професійному рівню підготовки працівників. Організація робочих місць передбачає оснащення засобами виробництва, предметами праці, інструментами та оснащенням, засобами зв'язку, а також їх раціональне розміщення на робочих ділянках, що сприяє застосуванню раціональних методів та прийомів праці. Обслуговування робочих місць - це пошук оптимальних варіантів взаємодії основних та допоміжних робітників, що дозволяє забезпечити безперебійне постачання робочих місць технологічною документацією, послугами налагоджувального та ремонтного характеру, інструментом, транспортним та господарським обслуговуванням. Оптимізація трудового процесу шляхом раціоналізації прийомів та методів праці економить робочий час, запобігаючи передчасній втомі працівників у процесі трудової діяльності. Нормуванням праці є діяльність з управління працею та виробництвом, спрямована на встановлення необхідних витрат та результатів праці і відповідності між чисельністю різних груп персоналу та кількістю одиниць обладнання. Удосконалення системи стимулювання праці - вибір найбільш ефективних у даних конкретних умовах форм матеріального та морального стимулювання працівників за високі трудові показники, а також встановлення суворої відповідальності за різного роду порушення. Створення сприятливих умов праці на робочих місцях, раціоналізація режимів праці та відпочинку обумовлюють приведення факторів зовнішнього виробничо-торгівельного середовища до суворої відповідності до діючих норм і нормативів, що забезпечують комфортні та безпечні умови роботи, здорового «психологічного клімату» в колективі, науково обґрунтованих режимів праці та відпочинку, що дозволяє виключити несприятливий вплив виробничо-торгівельного середовища на організм працівників і на цій основі скоротити щодобові витрати часу та енергії. Атестація та раціоналізація робочих місць представляє собою періодичний облік, всебічну оцінку та атестацію робочих місць щодо їх відповідності сучасним вимогам, а у разі невідповідності – розробку заходів щодо їх раціоналізації. Поліпшення підготовки та підвищення кваліфікації працівників передбачає: підготовки та перепідготовки кадрів, підвищення їх кваліфікації та культурно-технічного рівня [2, 5, 9, 10, 13, 18, 21].

Рішення перерахованих завдань становить зміст організації праці на підприємстві, а її елементами повинні бути:

- підбір, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників;

- розподіл праці, тобто, розташування працівників за робочими місцями та закріплення за ними певних обов'язків;
- організація процесу праці, тобто, встановлення системи виробничого взаємозв'язку між працівниками;
- організація робочих місць;
- організація обслуговування робочих місць;
- розробка раціональних прийомів та методів праці;
- встановлення обґрунтованих норм праці;
- створення безпечних умов праці;
- організація оплати та матеріального стимулювання праці;
- планування та облік праці;
- організація дисципліни праці [4, 9, 12, 17, 22, 24].

Отже, в сучасних економічних умовах зростає значення різних факторів, які впливають на ефективність виробничо-торгівельної діяльності, оскільки у зв'язку з глобалізацією та посиленням конкурентної боротьби, результативність діяльності являється вирішальною передумовою діяльності та розвитку підприємств.

Висновки. Серед факторів ефективної та продуктивної діяльності підприємств вагоме місце займає організація праці. Оскільки, навіть найсучасніше обладнання та високопродуктивна техніка не дадуть бажаного результату при низькій організації їх обслуговування та навпаки, при науковій організації праці можна отримати від застарілого технічного обладнання максимальний результат.

Список використаних джерел

- Балахонова О.В., Захарченко В.І., Величко М.Р. Оптимізація інвестиційного ризику з використанням інструменту його диверсифікації. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління: зб. наук. праць.* Одеса: ОНУ, 2019. Вип. 1/41. Т. 18. С.57-68.
2. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Блажчук А.О., Стець В.І. Методи управління інноваційними моделями на підприємствах. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації: Міжнародна науково-практична конференція здобувачів освіти та молодих вчених*, м. Вінниця, 23-24 листопада 2021 р. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2021. С. 323-325.
3. Балахонова О.В. Теорії конкуренції та практики визначення конкурентоспроможності в умовах безпекоорієнтованого розвитку. Колектив. моногр.; за ред. М.М.Меркулова. Ізмаїл-Одеса, : Фенікс, 2020. 196 с.
4. Балахонова О.В. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика. Колектив моногр., книга сьома / за ред. д.е.н, проф. Кузнєцова Е.А. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 340 с.
5. Балахонова О.В. Удосконалення підходів в дослідженнях саморозвитку виробничо-господарських систем. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління : зб. наук. праць.* Одеса: ОНУ, 2020. Вип. 3/46. Т. 20. С.146-159.

6. Балахонова О.В. Характер інноваційності сучасних економічних систем. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. праць*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 43. С.4-12.
7. Балахонова О.В. Аналіз підходів до вибору господарської системи сталого розвитку. *Освіта, економіка управління: сучасний стан та інновації: зб. наук. праць*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2021. Вип. 6. С.4-13.
8. Балахонова О.В. Економічна політика країни в контексті бюджетних обмежень. *Матер. X міжнар. науково-практ. конф. «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств»*. Одеса: Державний університет «Одеська політехніка», 2021. С.57-59.
9. Балахонова О.В. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практик. Колектив моногр., книга восьма / за ред. д.е.н, проф. Кузнєцова Е.А. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 424 с.
10. Балахонова О.В., Мельниченко Д.О. Удосконалення системи управління персоналом в лікувально-профілактичній установі. *Матер. VIII міжнар. науково-практ. конф. «Глобалізація: співвідношення міжнародних та національних економічних інтересів під впливом нових викликів»* (9 квітня 2021). Одеса, 2021. С. 55-59.
11. Балахонова О.В. Подвійність управлінського консультування: професійна діяльність і ділова активність. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління: зб. наук. праць*. Одеса: Одеський національний університет ім. І. Мечникова, 2018. Вип. 1/38. Т. 17. С.42-52.
12. Балахонова О.В. Сучасні тенденції в системі управлінської звітності в контексті євроінтеграційних процесів. *Матер. III міжнар. науково-практ. конф. «Фінансові та економічні аспекти підприємництва»* (12-13 грудня 2018). Ірпінь, 2018. С.113-115.
13. Балахонова О.В., Коломієць М.В. Ресурсна база сучасного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *«Економіка. Фінанси. Право»*. № 11/1. 2017. С.54-58.
14. Балахонова О.В., Захарченко Н.В. Теорія і практика регулювання економічних відносин у нестабільному середовищі. *Міжн. наук. вир. журнал «Сталий розвиток економіки»*. № 2. 2017. С.83-89.
15. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Одінцева О.О. Механізм формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-34-626.
16. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П., Циганчук В.А. Методи формування конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-82>.
17. Балахонова О.В., Леухін К.К. Методика аналізу структури власного капіталу підприємства. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2020. № 2. С. 14-18.

18. Балахонова О.В., Леухін К.К. Генезис основних етапів розвитку власного капіталу. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2020. № 1. С. 14-18.

19. Гріщенко І.В., Ковбій А.С., Рибчинський Б.В., Макогон Н.А. Забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. *Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації: Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів*, м. Вінниця, 11-12 листопада 2020 р. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2020. С. 351-353.

20. Гріщенко І.В., Приленська О. Стійкий розвиток підприємницького сектору економіки України на основі проектування інвестиційно-інноваційного потенціалу. *Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації: Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів*, м. Вінниця, 11-12 листопада 2020р. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2020. С. 348-351.

21. Гріщенко І.В., Кобаль О.А. Завдання оцінки фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць. Всеукраїнська науково-практична конференція*, м. Вінниця, 22-23 квітня 2021 р. С. 74-77.

22. Гріщенко І.В. Методи оцінки поточного фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць. Всеукраїнська науково-практична конференція*, м. Вінниця, 22-23 квітня 2021 р. С. 77-80.

23. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П. Основні аспекти фінансового планування в системі фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. Вип. № 22/2020. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-14>.

24. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А., Мазур О.В. Методи забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційних проектів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2020. Вип. 60. С. 30-34.